

REPORTASJE

Olav Bjerkholt – til økonomifaget med modeller, matematikk og historie

Olav Bjerkholt var forskningsdirektør i Statistisk sentralbyrå fra 1984 til 1996. I løpet av hans ledertid ble Byråets forskningsavdeling i større grad enn tidligere rettet inn mot internasjonale forskningsmiljø. Hans egen forskningsaktivitet har omfattet en rekke tema, fra makroøkonomiske modeller og økonomiske konsekvenser av nedrustning til energiøkonomi, betydningen av usikkerhet i oljeprisen og videre til økonomifagets historie.

ÅDNE CAPPELEN

Forsker, SSB

TORBJØRN HÆGELAND

Forskningsjef, SSB

FRA MATEMATIKK TIL ØKONOMI
Olav Bjerkholt ble født i Oslo 12. august 1942. Etter artium på Hegdehaugen skole begynte Olav å studere matematikk i København. Han vendte tilbake til Oslo og tok fatt på det sosialøkonomiske studium – der han i høy grad kunne kombinere talent for matematikk og interesse for de økonomiske forhold som grunnlag for samfunnsutviklingen. Olav Bjerkholt begynte i Statistisk sentralbyrå 5. juli 1965 som førstesekretær i forskningsavdelingen. Her avanserte han raskt til forsker, og siden videre til forskningssjef og forskningsdirektør.¹

De første oppgavene hans i Byrådet var knyttet til den makroøkonomiske modellen MODIS, som på den tiden var i ferd med å bli et viktig redskap for Finansdepartementets arbeid med nasjonalbudsjett og langtidsprogram.

MODIS var på den tiden et ikon av en modell – den var selve rammen for akkumulering av kunnskap om norsk økonomi slik nasjonalregnskapet beskrev den. Olav gjorde seg tidlig bemerket da han som nyansatt fant ut hvordan beregningstiden for en modellkjøring kunne reduseres dramatisk. Arbeidet knyttet til MODIS var preget av sterk lagånd og nært samarbeid mellom økonomene og de dyktige kvinnene i SSB som uten høyere utdanning utførte krevende modellberegninger. Modellkjøringene foregikk om natten – hullkortene ble fraktet i taxi til datasentralen – det gjaldt å ikke miste hullkortene ut av esken.

FRA MODIS TIL MSG

Forskningsavdelingen overtok ansvaret for MSG-modellen fra 1974. Olav så tidlig betydningen av Leif Johansens banebrytende arbeid med

å utvikle MSG for langsiktig analyse av norsk økonomi. Som forsker og forskningssjef var Olav engasjert i anvendelsen av MSG til langsiktige beregninger for forskningsformål og analyser for Finansdepartementet og andre deler av forvaltningen. Da oljen ble funnet i Nordsjøen, engasjerte han seg i analyser av oljens makroøkonomiske betydning for Norge ved hjelp av MSG.

Som forskningssjef tok Olav initiativ til forskning om betydningen av usikkerhet innen naturressursøkonomi, inspirert av Leif Johansens arbeid med usikkerhet i modeller for makroøkonomisk planlegging. Et sentralt tema var betydningen av usikkerhet om oljepris og oljereserver. Olav og en gruppe samarbeidspartnere publiserte flere artikler om dette tema under

¹ Takkt til Iulie Aslaksen og Anne Kari Dihle for innhenting av biografiske opplysninger.

akronymet T. Ø. Kobila². Sammen med Steinar Strøm, Øystein Olsen og Lorents Lorentsen publiserte Olav flere artikler om energiøkonomi og oljeinntekter. Olav var opptatt av nedrustningsspørsmål og har belyst økonomiske konsekvenser av nedrustning i en rekke arbeider med Ådne Cappelen og Nils Petter Gleditsch. I disse arbeidene ble både MODIS og MSG benyttet.

FRA ETATSKULTUR TIL INTERNASJONALISERING

Da forskningsavdelingen i SSB ble opprettet i 1950, var arbeidet med nasjonalregnskapet en hovedpillar for virksomheten. Her var SSB en aktiv aktør i arbeidet med utvikling av internasjonale standarder. Da forskningsvirksomheten fra midten av 1970-tallet og framover fikk til delt mer ressurser til modellutvikling på flere felt, var det nærliggende å legge større vekt på å internasjonalisere virksomheten. Da Olav ble forskningsdirektør i 1984, bidro han sterkt til at virksomheten ble tettere koblet opp mot tilsvarende analysemiljøer i andre land.

Han hadde en klar målsetting om å sikre et faglig nivå av internasjonal standard – samtidig som balansen

skulle opprettholdes mellom spisskompetanse i forskning og leveranse av modellbaserte analyser til forvaltningen. Et viktig forbilde i denne sammenheng var Centraal Planbureau i Nederland, grunnlagt av nobelpriseren Jan Tinbergen.

Olav gjennomførte moderniseringen av forskningsavdelingen fra etatskultur til internasjonalsert forskningsmiljø – i et spenningsfelt mellom forskningsmerittering og drift av de økonomiske modellene – der han selv hadde høy kompetanse på begge områder. Videre var Olav også engasjert i nordisk og internasjonalt samarbeid om bruk av økonomiske modeller, med samarbeidsprosjekter i Kina og Saudi-Arabia.

PROFESSOR OG FAGHISTORIE

I 1996 ble Olav professor ved Sosialøkonomisk institutt ved Universitetet i Oslo, der han blant annet har undervist i miljø- og ressursøkonomi. Samtidig hadde han bistilling i SSB. Allerede i sin tid som forskningsdirektør var Olav sterkt engasjert i økonomifagets historie og den historiske utviklingen av statistikk som kunnskapsgrunnlag for forvaltning og politikk. Som professor fikk han anledning til å fordype seg i interessen for økonomifagets historiske utvikling, særlig i Norge, og de historiske forutsetningene for dette.

Dette arbeidet har resultert i en rekke publikasjoner om Ragnar Frisch og Trygve Haavelmo. Han har også holdt et populært masterkurs i teorihistorie.

Olav har bidratt til å løfte fram sentrale, men til dels ukjente, navn i økonomifagets historie, som Anton Martin Schweigaard, slik at kjempene vi står på skuldrene av blir synlige for nye generasjoner. Statistikkens og Byråets historie har vært et vedvarende interessefelt for Olav, og i samarbeid med Tor Skoglund har han nylig utgitt en publikasjon om Byråets første direktør Anders N. Kiær.

Forskningsavdelingen i SSB har mye å takke Olav for. Som forskningsdirektør bidro han sterkt til å rette forskningen inn mot det internasjonale forskningsmiljøet samtidig som han har videreutviklet modelltradisjonen. Han satte betydningen av usikkerhet på dagsorden i ressurs- og miljøøkonomisk forskning i SSB. Han løftet arven fra Leif Johansen gjennom anvendelse av MSG modellen til analyser av en rekke økonomiske og samfunnsmessige problemstillinger.

Kolleger i Byrådet gratulerer Olav med 70-årsdagen!

Cappelen var forskningsdirektør i SSB 1999–2009

Hægeland er forskningsdirektør i SSB siden 2010

² Forskergruppen besto av Iulie Aslaksen, Olav Bjerkholt, Kjell Arne Brekke, Tom Lindstrøm og Bernt Øksendal.